

Bloeyendael bulletin

JULI 2022

Seizoen der vieringen
De parkbeheerders
In een rijtuigje
Een betrokken stadsbewoner
De appel
Jeugd, liefde en verleiding
Dikrandtonderzwam

Seizoen der Vieringen

Het voorjaar, de natuur 'viert' haar terugkeer uit de winterslaap met veel, uitbundig fris en kleur. Ook in Bloeyendael wordt er weer volop van genoten, door veel bezoekers!

De afgelopen periode was ook op een andere wijze een 'seizoen der vieringen', we konden eindelijk vieren dat de Stichting 30 jaar bestaat (32 jaar, inmiddels...). Nadat twee jaar lang corona ons daarvan weerhield, kon dat uiteindelijk in mei, met een heel mooie en goed bezochte vrijwilligersdag en met gerichte aandacht voor het Park naar de pers. Lees het verslag van onze tocht met paard en koets in dit bulletin. We vieren dat 30 jaar lang de stichting succesvol was: Bloeyendael bestaat in volle glorie, en is ook als vrijwilligersgemeenschap die om de natuur geeft, onveranderd actief en alert. Lees het interview met Jos Kloppenborg over de oorsprong van Bloeyendael en over de A27 bedreigingen.

Er werd meer gevierd. Het afscheid van drie bestuursleden de afgelopen

twee jaar kon eindelijk worden afgerond met een feestelijk etentje bij *Meeneer Vink*. Mirjam Steinbuch, Paul Brassé en Ineke Blijleven: bedankt, bedankt, bedankt! Jullie waren onmisbaar voor Bloeyendael! Door de wisselingen in het bestuur is ook de coördinatie van het beheer van het Park veranderd; in dit bulletin een uitleg van hoe Hans en Daniël de taken nu verdelen.

Het steeds drukker bezochte Park brengt helaas ook soms wrijvingen tussen de natuureisen en de bezoekerswensen met zich mee. De laatste maanden ontvangen we steeds meer berichten over overlast van door hun baasjes losgelaten honden in het Park: gaten, hondenuitwerpselen, soms agressieve honden, soms ook 'agressieve' baasjes, en natuurlijk vertrapte bloemen en verjaagde of gedode kleine dieren. Bloeyendael is nu in contact met gemeente en toezichthouders (BOA's) om een effectievere aanpak van deze overlast te organiseren; nog betere voorlichting maar ook strenger toezicht zijn elementen in deze aanpak. Wordt het allemaal steeds erger...? Toen ik op zoek was in oude bestuursverslagen, naar mooie verhalen over mijn voorganger, stuitte ik op dezelfde problematiek, in 2016...

Het werkseizoen barst binnenkort weer los; wij hebben er zin in, jullie hopelijk ook. Ik hoop jullie allemaal weer te zien tijdens het hooien, takken verzamelen, etc.

Piet van Ommeren, voorzitter

De parkbeheerders

Twee beheerders

Natuurpark Bloeyendael heeft, sinds dit jaar, niet één maar twee beheerders. Oudgediende Hans Schriever (links op de foto), vergezeld door Daniël van Heusden. Hans signaleert, organiseert en coördineert het beheerwerk dat door de groep vrijwilligers wordt uitgevoerd, samen met de Coördinator Vrijwilligers (Frits Backer). Daarbij is hij vrijwel welig actief met snoei-, plant- en herstelwerk in de 'donderdag club'. Daniël is aanspreekpunt van de gemeente voor het werk dat wij niet zelf kunnen uitvoeren, zoals snoei- en kapwerkzaamheden, herbeplanting, en ander groot onderhoud. En is aanspreekpunt van externe partijen zoals het Hoogheemraadschap, de aannemers die in het park aan de slag gaan, en onderwijsinstellingen, bijvoorbeeld indien er onderzoek gedaan wordt naar de waterkwaliteit. Ook verkent Daniël de mogelijkheden voor structurele verbeteringen.

Samen zijn zij verantwoordelijk voor het behoud en verbetering van de kwaliteit van ons natuurpark. Daarvoor worden momenteel grote plannen gemaakt.

Bloeyendael 2.0, een visie op de periode 2022-2050

We verwachten ontwikkelingen die een grote invloed zullen uitoefenen op ons park: zoals klimaatontwikkeling,

aangrenzende woningbouw en toenemende bezoekersaantallen.

Deze veranderingen gaan we opvangen, waarbij we onze landschappelijke en ecologische diversiteit behouden én vergroten. Dat betekent dat we mogelijkheden zien voor zowel vergroting van de biodiversiteit als de beleving van de bezoekers. Hiervoor willen we bij al onze dagelijkse werkzaamheden weten, hoe het aan een toekomstbestendig en nog prachtiger natuurpark bijdraagt. Vorig jaar zijn we daarom gestart met het werken aan een visie voor de komende 28 jaar (2022-2050). Samen met vrijwilligers inventariseren we eens per maand een ander deel van het park. We bespreken de sterke en zwakke punten, de bedreigingen en kansen, én bedenken nieuwe oplossingen waar we naartoe kunnen werken. Het is erg fijn en gezellig dat we daarbij zo veel kennis en ideeën bij elkaar hebben. Volgend jaar willen we de visie hebben afgerond en kunnen we vanaf dan iedereen uitleggen hoe Natuurpark Bloeyendael zich wil ontwikkelen.

Daniël van Heusden

REDACTIE

Paul van Niekerk en Jan Heijmans

FOTOGRAFIE

Jan de Mars, Ton Rennen, Maarten Meijer,
Jan Heijmans, Bloeyendael Archief

VORMGEVING

Karel Meijer, Utrecht

DRUK

Kopijwinkel, Utrecht

LOGO

Illustratie Dick Bruna © copyright Mercis bv, 1991

Op zaterdag 7 mei was het voor negenen al een drukte van belang bij Bloeyendaal Binnen. Zeventwintig vrijwilligers begaven zich gewapend met verrekijker en lunchpakket in negen auto's naar Schoonhoven. Het zou een dag worden waarop buienradar (gelukkig) weer eens ongelijk had. Het bleef droog en de zon scheen regelmatig.

In Schoonhoven werd het gezelschap opgewacht door Dirk Meerkerk, beter bekend als "Boer Dirk", met drie Jan Pleziers met paardentractie. Zo ging het "In een rijtuigje" niet naar Vinkeveen, maar door de Krimpener Waard met zijn unieke veenweidenpolders via Bergambacht naar Stolwijk. Onderweg genietend van het groen en de vele mooie huizen en tuinen. Jammer dat de weidevogels nagenoeg verdwenen zijn. Omdat de wegen aan de smalle kant zijn werden we regelmatig gevolgd door een lange stoet auto's. Op het terras van Het Wapen van Stolwijk was de koffiepauze.

Verder langs de Vlist, richting Haastrecht naar *Boezemmolen nummer 6*. Blikvanger in het natuurgebied De Hooze Boezem. Het is de laatste van de zeven molens die hier ooit de polders langs de Vlist drooghielden. De groep

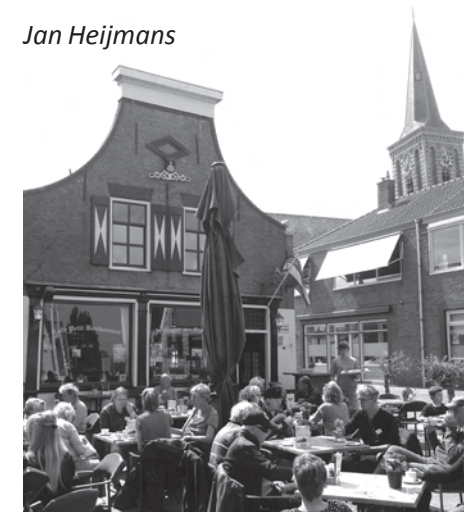
werd ontvangen en rondgeleid door Klaas de Wit en Kees Kammeraat. Allebei vrijwilliger bij het Zuidhollands Landschap, dat eigenaar is van gebied en molen. Kees, de molenaar, gaf een demonstratie van de mogelijkheden van deze molen. Zo zagen wij hem "een zeiltje voorleggen".

In rustige gang bereikten we daarna ons uitgangspunt in Schoonhoven. Organisator Dirk haalde opgelucht adem. Alles was goed gegaan. Zelf had hij als fietsende verkeersregelaar, gewapend met poepschep, het konvooi langs 's heeren wegen gegidst, met assistent Jochem(13) in de achterhoede.

Weer thuis in *Bloeyendaal Binnen*

wachtte ons een drankje (of meer) en een heerlijk vegetarisch buffet gecomponeerd door Shamida van Smulderskookt.nl. Voorzitter Piet van Ommeren bedankte iedereen voor het welslagen van deze prachtige dag.

Jan Heijmans

Een betrokken stadsbewoner

Meer dan 30 jaar geleden stond hij aan de wieg van de Stichting Bloeyendael. En van 1978 zit hij in het bestuur, momenteel zelfs voorzitter, van de Vrienden van Amelisweerd. Al die jaren was hij in de weer om het landgoed te behoeden voor de aanvallen van Rijkswaterstaat, die ruimte zoekt voor het uitdijende autoverkeer. Zijn cv telt 16 al dan niet betaalde functies. Hij is lid van de Orde van Oranje Nassau en bezitter van de AMEV Milieuprijs van de Gemeente Utrecht.

Jos Kloppenborg, die zichzelf “een betrokken stadsbewoner” noemt, is op Bevrijdingsdag in 1955 in de buurt van het Schimmelplein geboren. Hij bezocht het Bonifatius Lyceum en was een klasgenoot van onze communicatie-man, Paul van Niekerk. Jos ging psychologie studeren en verhuisde met zijn ouders naar Utrecht Oost. Als 18-jarige ontdekte hij de schoonheid van het landgoed Amelisweerd en maakte van het behoud ervan zijn levenswerk. Als bijvak koos hij milieukunde, waardoor hij midden in de discussies over Amelisweerd terechtkwam. Hij maakte zijn studies niet af, hij werd gegrepen door de inzet voor natuur en milieu. “Ik heb me daar verder aan gewijd”. Geen academische titel dus. Wel een schat aan kennis, ervaring en ideeën op het gebied van participatie, communicatie,

bewonersondersteuning, ruimtelijke ordening, milieu, natuur en landschap.

In 1989 tipte hij de tuinders van ATV Stadion dat de gemeente snode plannen had met hun gebied inclusief Bloeyendael. Het tracé van de tramlijn naar De Uithof zou het gebied doorklieven en ook waren er een aantal villa's gepland in ons eigen park. Snel werden de betrokkenen gemobiliseerd voor, succesvolle, protestacties. De trambaan werd een busbaan en de villa's verdwenen van de tekentafel. De Stichting Bloeyendael werd opgericht en er ontstond een samenwerkingsverband met de gemeente. Jos zag dat het goed was en liet de verdere gang van zaken over aan anderen. Hij bezoekt het park nog weleens en is vergeten zijn donateurschap te verlengen. “Bloeyendael heeft een enorme waarde voor de stad”.

Jos heeft ondanks dat hij gepensioneerd is nog altijd een volle agenda. De laatste tijd gaat het vooral (weer) over Amelisweerd. De strijd tussen bomen en asfalt woedt al vanaf 1971, toen de wegenbouwers nog dwars door het landgoed wilden gaan. Via tal van acties, juridische procedures, een fel maatschappelijk debat en een ware veldslag in 1982 is er gekomen wat er momenteel ligt. Een betonnen bak met 10 rijstroken, die het verkeer op de A27 doorgang verleent.

De strijd leek gestreden. Totdat in 2008 Rijkswaterstaat, aangemoedigd

door een enorm budget voor verbetering van de bereikbaarheid van de Randstad, met nieuwe plannen kwam. De bestaande “bottleneck” moest o.m. verbreed worden tot 14 rijstroken, ten koste van veel natuur. De Vrienden rechtten de rug en gingen het taaie gevecht opnieuw aan. Er werden successen geboekt bij de Raad van Staten (2019) en in het nieuwe coalitieakkoord staat dat als stad en regio met een acceptabel alternatief komen dan zal het Rijk dit overnemen. Dat alternatief is er, een Belgisch ingenieursbureau berekende voor de Vrienden dat de betonnen bak van 10 naar 12 rijstroken kan, zonder natuurschade. Maar de kou is niet uit de lucht, het kabinet speelt een soort dubbelspel. Mocht het aangereikte alternatief onder hun maat zijn, dan komt er alsnog een nieuw tracé-besluit.

Of dat nog haalbaar, laat staan betaalbaar is, valt echter te bezien. De (begrote) kosten bedragen momenteel al 1500 miljoen euro en die lopen snel op. Het woon-werkverkeer is mede onder invloed van Corona anders van vorm geworden. De maatschappelijke weerstand is fors. Maar liefst 130.000 mensen tekenden een petitie tegen de nieuwe aantasting van Amelisweerd.

Jos is en blijft strijdbaar en vol goede moed. Om niet helemaal in de dossiers onder te gaan wandelt hij geregeld in zijn geliefde Amelisweerd en geeft er rondleidingen. Hij vertelt dan over de rijke cultuurgeschiedenis. Naast het grote werk is hij ook trots op zijn aandeel in de vergroening van zijn eigen straatje.

Jan Heijmans

De appel

De geschiedenis van de appel gaat ver terug. Rond 4000 v. Chr. werd de vrucht al in het Nabije Oosten geteeld. Waarschijnlijk ging de verspreiding van de appel via de Zijderoute (zoals zoveel producten). De handappel zoals wij die kennen is het resultaat van een eeuwenlang proces van kruising. Vooral door het enten (uitgevoerd in China) is de selectie van smakelijke rassen een feit geworden.

In de negentiende eeuw hadden veel Europese steden hun eigen rassen. Voorbeelden hiervan zijn 'Lunterse Pippeling', 'Groninger Kroon' en 'Brabantse Bellefleur'. Door het verdwijnen van hoogstamboomgaarden zijn veel rassen verloren gegaan. Er zijn tegenwoordig pomologische verenigingen en andere initiatieven in Nederland die proberen zoveel mogelijk rassen in stand te houden. Een leuk voorbeeld hiervan is IJsselstein, waar in het openbare groen een enorme collectie appels en peren (ruim 1000!) staat, waarvan je als passant gewoon mag plukken (www.fruitcollectieijsselstein.nl).

Een ander verhaal is natuurlijk de wilde en verwilderde appel. Hiervan staan er in Bloeyendael drie in de heemtuin (twee wilde en een verwilderde). De vruchten van de wilde appel zijn klein, ca. 2 tot 3,5 cm in doorsnede. Ze zijn geelgroen van kleur. De bladeren van de wilde appel zijn

kaal, van cultuuraappels daarentegen is het blad altijd meer of minder behaard en ook groter. De kleine bloemen beginnen diep roze en worden later wit. Wilde appels hebben vaak takdoorns.

De wilde appel (*Malus sylvestris*), komt nog in kleine aantallen voor op verschillende locaties in Nederland. Het totale aantal wordt geschat op een paar honderd bomen. Helaas verdwijnen er in natuurgebieden toch nog steeds bomen omdat ze niet herkend worden door de eigenaar of de beheerder.

Ook door verkeerd uitgevoerd bosbeheer verdwijnen er bomen, vaak als gevolg van zogenaamd 'nietsdoenbeheer' ofwel de natuur haar gang laten gaan. Bossen die niet onderhouden worden, worden steeds donkerder en de wilde appel is nu juist een lichtminnende soort.

De wilde appels in Bloeyendael staan daarom op een mooie plek. Gekoesterd in de heemtuin, bovenop de wal waar er voldoende licht bij kan komen!

Ineke Blijleven

Jeugd, liefde en verleiding

Je zou ze bijna over het hoofd zien tussen de imposantere eiken en esdoorns, maar in Bloeyendael staan ook verschillende boompjes met sierappeltjes. Ze zijn familie van onze 'gewone' appel en die is zo alledaags dat we bijna zouden vergeten dat er ontzettend veel verhalen over bestaan!

In de mythen en sprookjes van alle volkeren speelt de appel een rol. Met haar ronde uiterlijk en blozende wangen was zij het symbool van eeuwige jeugd, liefde en verleiding en ze was dan ook gewijd aan de godinnen van liefde en erotiek. Zij hoorde bij Aphrodite, Venus en Iduna; de liefdesgodinnen van de Grieken, Romeinen en Germanen, maar ook bij Demeter, de Griekse godin van de vruchtbaarheid. In de Germaanse mythologie bewaarde Iduna de 'appelen der jeugd' en gaf ze aan de goden, die ervan aten om jong te blijven tot Ragnarok, het einde der tijden.

Ook in het volksgeloof van de middeleeuwen en daarna bleef de appel een symbool voor vruchtbaarheid en er bestonden rituelen met appels rondom huwelijk en vruchtbaarheid. In Duitsland werd het eerste badwater van een pasgeboren meisje over de wortels van een appelboom gegoten, opdat ze later rode wangen en grote borsten zou krijgen. En volgens een Duits liefdesritueel moest je bepaalde letters op een 'liefdesappel' schrijven en de appel daarna laten eten door je beminde. Dat het hierbij zaak was je hoofd erbij te houden, moest een minnaar tot zijn verdriet ervaren nadat zijn appel per ongeluk door een varken was opgegeten en de arme man het verlies niet meer kwijtraakte.

Misschien wel de bekendste appel is die uit de Hof van Eden en ook hier heeft de appel de rol van verleider. Verleid door een slang at Eva een 'vrucht'

Adam en Eva in de Hof van Eden op een ets van Rembrandt

van de 'Boom van Kennis van Goed en Kwaad' en bood ook Adam een hapje aan. Hierdoor leerden ze niet alleen over goed en kwaad, maar ontdekten ook de seksualiteit en uit schaamte bedekten ze hun geslacht met vijgenbladeren. De zondige 'vrucht' werd voortaan bestempeld als 'malus' en werd voorgesteld als een appel, want 'malus', het Latijnse woord voor 'slecht', is ook het Latijnse woord voor 'appel' en die had haar slechtheid immers overduidelijk bewezen! En dat terwijl het waarschijnlijk om een granaatappel ging; die groeide in tegenstelling tot de appel in die tijd wél in Palestina. Maar die heeft tenslotte ook rode wangen...

Christine Hiddink

Dikrandtonderzwam

Binnen de Heemtuin tegen de heg steekt een oude schietwilg uit boven de brandnetels en dagkoekoeksbloem. Bijzonder is dat tot boven ooghoogte de bladeren van alle kruiden zijn bedekt in een roestbruin poeder. Aan de basis van de schietwilg zit de dader; een behoorlijke dikrandtonderzwam. In de lente en herfst verstuipt de zwam grote hoeveelheden roestbruine sporen. In eerste instantie kent men de tonder of tondelzwam als de platte harde schijf die aan de zijkant van verzwakte bomen groeit.

Tonderzwammen zijn dan ook al sinds mensenheugenis een bekend fenomeen. Ze werden vroeger gebruikt om vilt voor tassen mee te maken en ook om vuur mee te maken. De kernen

van jonge zwammen werden gekneusd tot 'tondel', wat dan kan worden gebruikt om vonken op te vangen en een vuurtje mee te beginnen. Tondelzwammen werden zelfs gevonden in de zak van Ötzi, de 5 millennia oude ijsmummie. Met bruine sporen is dit exemplaar echter niet de soort Echte Tonderzwam, het is een dikrandtonderzwam. Wat de dikrandtonderzwam met name onderscheid is naast bruine sporen ook een keiharde bruine bovenkant én witte onderkant; er is nauwelijks een mes in te zetten.

De zwam veroorzaakt witrot en tast langzaam de oude schietwilg aan, waarna hij doorleeft op het oude hout. Dat klinkt rot, maar eigenlijk geeft die zwam weer een totaal nieuwe functie aan de boom. Een hoop verschillende

insecten gebruiken dit zichtbaar als broedplaats, zo zijn er veel verschillende torretjes, pissebedden, sluipwespen en mieren te vinden op deze banken. Zo loont het om zo'n oude boom onverstoorde te laten staan!

Maarten Meijer

Educatie is een belangrijke activiteit voor Bloeyendael. De zorg voor de natuur staat centraal en kennis en begrip dragen bij aan dit doel. Door algemene rondleidingen en *thema-rondleidingen* van ervaren gidsen

wordt de kennis gedeeld met de bezoekers. Niet alleen is dit van belang voor de natuur, ook draagt dit bij aan het plezier van een parkbezoek. In de agenda vindt u de data van de diverse rondleidingen.

TIP VAN DE VOORZITTER

Vergeet niet om onze nieuwe website (www.bloeyendael.nl) te bekijken nòg mooier en nòg informatiever!

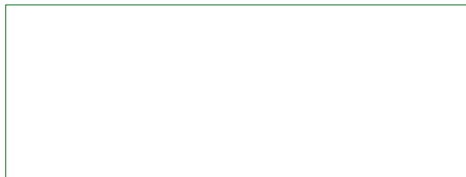
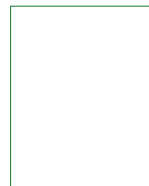
ACTIVITEITEN VOORJAAR 2022

ACTIVITEIT	DATUM	TIJD
Open Huis en Heemtuin	Dinsdag 5 juli	12.00 - 14.00
Zomerhooien	Zaterdag 9 juli	10.00 - 16.00
Open Zondag themarondleiding: <i>Botanisch tekenen</i>	Zondag 10 Juli	13.00 - 17.00
Zomeravondhooien	Dinsdag 12 juli	19.00 - 21.00
Zomeravondhooien	Woensdag 13 juli	19.00 - 21.00
Zomeravondhooien	Donderdag 14 juli	19.00 - 21.00
Zomerhooien	Zaterdag 16 juli	10.00 - 16.00
Open Zondag themarondleiding: <i>nog te bepalen</i>	Zondag 7 augustus	13.00 - 17.00
Afhalen van de graanakker	Zaterdag 27 augustus	10.00 - 16.00
Open Huis en Heemtuin	Dinsdag 6 september	12.00 - 14.00
Open Zondag themarondleiding: <i>Paddenstoelen, natuur in de herfst</i>	Zondag 11 september	13.00 - 17.00
Nazomerhooien	Zaterdag 17 september	10.00 - 16.00
Nazomerhooien	Zaterdag 24 september	10.00 - 16.00
Snœi-klussendag (onder voorbehoud)	Zaterdag 15 oktober	10.00 - 16.00
Bladharkren	Zaterdag 5 november	10.00 - 16.00
Bladharken	Zaterdag 19 november	10.00 - 16.00

Natuurpark

Bloeyendael

Stichting Bloeyendael

Archimedeslaan 1

3584 BA Utrecht

www.bloeyendael.nl

NL74 INGB 0003 4466 50

Tel. 06 4500 5700